

E-CONOM

Online tudományos folyóirat
Online Scientific Journal

Tanulmányok a gazdaság- és társadalomtudományok területéről
Studies on the Economic and Social Sciences

E-CONOM

Online tudományos folyóirat | Online Scientific Journal

Főszerkesztő | Editor-in-Chief
JUHÁSZ Lajos

Kiadja | Publisher
Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó |
University of West Hungary Press

A szerkesztőség címe | Address
9400 Sopron, Erzsébet u. 9., Hungary
e-conom@nyme.hu

A kiadó címe | Publisher's Address
9400 Sopron, Bajcsy-Zs. u. 4., Hungary

Szerkesztőbizottság | Editorial Board
CZEGLÉDY Tamás
JANKÓ Ferenc
KOLOSZÁR László
SZÓKA Károly

Tanácsadó Testület | Advisory Board
BÁGER Gusztáv
BLAHÓ András
FÁBIÁN Attila
FARKAS Péter
GILÁNYI Zsolt
KOVÁCS Árpád
LIGETI Zsombor
POGÁTSA Zoltán
SZÉKELY Csaba

Technikai szerkesztő | Technical Editor
VAJAY JULIANNA

A szerkesztőség munkatársa | Editorial Assistant
VAJAY JULIANNA

ISSN 2063-644X

Tartalomjegyzék | Table of Contents

BLAHÓ András

Új nemzetközi fejlesztési bank (NDB): remények és realitások

New Development Bank (NDB): Hopes and Reality.....2

JÓNA György

A nemzetközi területitőke-vizsgálatok eredményei

Results of the International Territorial Capital Studies.....18

GYŐRINÉ SZABÓ Gabriella

Az Európai Unió kohéziós forrásainak felhasználása – A szabályozás és hatékonyság összefüggései

Using of European Union's Cohesion Resources – In the Context of Ruling and Efficiency31

KOVÁCS Zsuzsanna – NÉMETHNÉ TÖMŐ Zsuzsanna

The Cultural "Map" of a Micro-Region

Egy kistérség kulturális „térképe”38

MÁTÉ Domicián

A termelékenységben bekövetkezett változások technológia-intenzív ágazati megközelítésben

Estimating Labour Productivity Performance by Technology in Some OECD Countries, 1970-200754

MADARAS Attila – VARGA József

A versenyképesség és a közoktatás kapcsolata Magyarországon

The Link between Competitiveness and Public Education in Hungary67

VARGA József – KÜRTHY Gábor – FARKAS Ádám – SÍPICZKI Zoltán

A redisztribúció intézménye a piacgazdasági berendezkedésben

Redistribution of the Market Economy82

PÉTERVÁRI Zsófia

Az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszer működésének eddigi hazai tapasztalatai kérdőíves felmérés alapján

The Experience of its Domestic Operation so far on the Basis of a Survey Made with a Questionnaire91

BAREITH Tibor – KOROSZCZNÉ PAVLIN Rita – KÖVÉR György

Felszámolások vizsgálata a Nyugat-dunántúli régióban

Liquidations Examination of the West Pannon Region102

MUST Katalin

Kényszerértékesítés, avagy kilakoltatási moratórium

Forced Liquidation or Dislodgement Moratorium.....125

Vita | Discussion

GILÁNYI Zsolt

A Chicago-terv megbuktatása: a közgazdaságtudomány újabb 100 éves béklyója?

The Chicago-Plan Derailed: Another 100 Years Long Shackle for the Economic Science?.....141

JOÓB Márk

A közgazdaságtan hiányosságai és a pénzrendszer hatásai – válasz Gilányi Zsolt cikkére

The Shortcomings of Economics and the Impacts of the Monetary System - Response to the Article of Zsolt Gilányi153

PÉTERVÁRI Zsófia¹

Az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszer működésének eddigi hazai tapasztalatai kérdőíves felmérés alapján

Magyarország Alaptörvényének XXX. cikk (1)-(2) bekezdése értelmében mindenkinek hozzá kell járulnia a közös szükségletek fedezéséhez. A közterhekhez való hozzájárulásnak több módja van. Talán a legfontosabb az adó-, illeték- és vámfizetési kötelezettség.

Tanulmányom témájaként az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszer hazai vizsgálatát választottam. Magyarországon 2011. évben vezették be az egykulcsos személyi jövedelemadóztatást, így a rendszerrel kapcsolatos tapasztalatok eléggé hiányosak. Céлом, hogy rávilágítsak a jelenlegi személyi jövedelemadó rendszer hatékonyságára, valamint a személyi jövedelemadó elkerülés megítélésére. Kérdőíves felmérést készítettem, melynek keretében a személyi jövedelemadózással kapcsolatos eddigi tapasztalatokat vizsgálom.

Kulcsszavak: személyi jövedelemadózás, kérdőíves felmérés

JEL kódok: K34, H21, H71

The Experience of its Domestic Operation so far on the Basis of a Survey Made with a Questionnaire

According to the paragraph (1)-(2) of the Act XXX. of the Hungarian Basic Law, all natural people, corporations, and organizations that are not corporations are liable for the contribution to the common charges, according to their income and fortune circumstances. There are several ways of the contribution to the common charges. Perhaps the most important is the obligation of paying tax, dues and duty. As the topic of my presentation, I chose the analysis of the one-bracket personal income tax system in Hungary which was led in 2011. During my survey, I charted the opinion of the people of the economy about the effectiveness of the personal income tax system and the judgement of the tax evasion. I prepared a survey made with a questionnaire, within the confines of which I examine the experiences so far connected to the personal income taxation.

Keywords: personal income tax, questionnaire

JEL Codes: K34, H21, H71

¹ A szerző a Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Karának PhD hallgatója (petervari.zsofia AT gmail.com)

Bevezetés

A téma aktualitását elsődlegesen az adja, hogy az egyes EU tagországok válságkezelési műveletekkel kívánnak reagálni a nemzetközi pénzügyi- és a reálgazdasági válságra. A kormányzat és a törvényhozás részéről válságreagáló műveletnek számít, ha az országok adójogszabályaik módosításával felülvizsgálják adórendszerük hatékonyságát. Az adóbevételek következetes beszedésére ilyen körülmények között még a korábbiaknál is nagyobb szükség van (*APEH*). A személyi jövedelemadó tartalma, változása a magyar társadalom egészét rendszeresen foglalkoztatja, hiszen a lakosság legnagyobb részét direkt módon érintő jogszabályról van szó.

Az adóbevételek realizálásának egyik eszköze az adókötelezettségek teljesítésének ellenőrzése, ami folyamatosan változó világunkban egyre nagyobb kihívást jelent. Az elmúlt években megtapasztalt gazdasági válság még inkább kedvezett a szürke- és feketegazdaság további terjedésének (*Adóvilág, 2012*).

Kvantitatív jellegű kutatásomhoz kérdőíves felmérést készítettem, melynek keretében a személyi jövedelemadózással kapcsolatos eddigi tapasztalatokat vizsgálom Magyarországon.

A hazai személyi jövedelemadó rendszer áttekintése

Magyarországon 1987-ben a progresszív személyi jövedelemadó bevezetésekor a szakmai szempontok voltak a meghatározóak. A progresszivitás biztosította, hogy a nagyobb jövedelmek magasabb adókulccsal adózzanak. Ezt nemcsak a szakmai szempontok, hanem a társadalom igazságérzete is diktálta. 1988-ban még 11 adókulcs volt, ez 2005-től kettőre csökkent. Persze sokat számít, mekkora jövedelmekre vonatkoznak az adókulcsok, mekkora a leggazdagabbak adóterhe, vagyis a legmagasabb adókulcs, milyenek a kedvezmények és kiket illetnek meg (*APEH*). A magyar adórendszerre – különösen a személyi jövedelemadóra – jellemző tehát az általános változás. A következőkben szeretném röviden összefoglalni a hatályos magyar személyi jövedelemadózással lényegét.

A régebbi adókedvezmények helyett a családi adókedvezményt adóalap kedvezményként lehet érvényesíteni. A családi kedvezmény már egy gyermek után is érvényesíthető, és megszűnik az érvényesíthetőség felső korlátja. A családi kedvezményt házastársak együtt vagy közülük az összevonás alá eső jövedelemmel rendelkező veheti igénybe. A családi kedvezmény lényegében a munkából (a nem önálló és az önálló tevékenységből) vagy egyéb címen szerzett, összeszámított (összevont) adóalapot csökkentő, az eltartottak lélekszámától függő, de csak a kedvezményezett eltartottak után érvényesíthető összeg. A jelenlegi személyi jövedelemadózás nem jelent mást, mint a családi adózás jelszavával bevezetett gyermekkedvezményt.

A kutatás során alkalmazott módszerek

Közvélemény kutatásom során feltérképeztem a gazdaság szereplőinek véleményét a jelenlegi személyi jövedelemadó rendszer hatékonyságáról, valamint az adóelkerülés megítéléséről. Miután meghatároztam a szükséges ismeretek körét, a szekunder adatok alapján definiáltam a problémát, valamint a kutatási kérdéseket, majd hipotéziseket állítottam fel, melyeket a kutatás eredményei fognak alátámasztani vagy cáfolni.

Problémának tekintem, hogy Magyarországon a 2011. évben bevezetett egykulcsos személyi jövedelemadózási rendszerrel kapcsolatos tapasztalatok eléggé hiányosak. Kérdőíves felmérésem középpontjában az alábbi kutatási kérdések állnak: Vajon az adóalanyok magasnak találják-e a jelenlegi 16 százalékos személyi jövedelemadó kulcs mértékét? Melyik személyi jövedelemadózási módszert tartja igazságosnak a társadalom? Hogyan kellene szankcionálni a személyi jövedelemadó elkerülő magatartást? Milyen az

adómorál megítélése a megkérdezettek szerint? A nem, mint háttérváltozó szerepet játszik-e abban, hogy a jelenlegi 16 százalékos személyi jövedelemadó kulcs mértéke magasnak vagy alacsonynak minősül?

A kérdőíves kutatásom során a következő hipotéziseket fogalmaztam meg:

1. *A magasabb jövedelemmel rendelkezők több gyermeket vállalnak, mert így jobban ki tudják használni az adókedvezményekben rejlő lehetőségeket. Tehát a kormány azon törekvése sikeres, hogy a magasabb jövedelmű, jobb módú családoknál nő a gyermekvállalási kedv.*
2. *A nem szerinti megoszlásban a nők gondolják inkább azt, hogy a jelenlegi 16 százalékos személyi jövedelemadó kulcs mértéke magas Magyarországon.*
3. *A magasabb jövedelműek a progresszív adózást tartják jobbnak és azt preferálják, vagyis átlátják a rendszer lényegét, hogy a magasabb jövedelműeknek jobban hozzá kell járulni a közteherviseléshez.*
4. *A férfiak alkalmazzák inkább a szabadságvesztéssel járó drasztikus megoldást, hogy minél kevesebb legyen a személyi jövedelemadó elkerülő magatartás*
5. *Az idősebbek szerint Magyarországon gyenge az adómorál, az adózási kedv javításra szorul.*

A primer adat felvételezés 2013. március elejétől április közepéig tartott. Annak érdekében, hogy a válaszadási kedvet ne rontsam, igyekeztem rövid, egyszerű és többségében zárt kérdéseket feltenni. Önkényes mintavételt választottam, olyan személyekkel töltöttem ki a kérdőíveket, akik elérhetőek voltak számomra, bízva abban, hogy az egyes kérdésekre maradéktalanul választ kapok. Ezzel egyrészt az volt a célom, hogy felgyorsítsam a kitöltés folyamatát, másrészt olyan embereket kérdezzek, akik átértik a válaszadás fontosságát. Ennek a technikának köszönhetően nem volt értékelhetetlen kérdőív. A kutatás eredménye nem reprezentatív, de mégis megbízható adattal szolgál, hogy következtetések levonására alkalmasnak találjam. A kérdőívek feldolgozása nagy odafigyelést igényelt, mivel mind a 200 db kérdőív manuálisan került kitöltésre. Az átkódolás után a kérdőívek elemzését a Statistical Package for Social Sciences (SPSS v. 16.0) programcsomaggal végeztem. A mérési skála kódolása közötti különbség attól függ, hogy a kódokat hogyan rendeljük a skálákhoz (*Sajtos-Mitev, 2008*). Az elemzéshez egy- és többváltozós módszereket alkalmaztam.

A kvantitatív felmérés kiegészítéseként terveztem a kvalitatív technika alkalmazását, ezen belül fókuszcsoporthoz vagy mélyinterjút, de mivel eddig még nem tudtam megteremteni az ehhez szükséges körülményeket, ez egyelőre kimaradt a tanulmányból. Ennek ellenére úgy gondolom, hogy releváns információkat szolgáltatott az elvégzett kutatás eredménye.

A kérdőívezéssel kapcsolatban pozitív tapasztalatokról számolhatok be. Véleményem szerint ehhez a felmérés témájának érdekessége, aktualitása is hozzájárult valamint az is, hogy az adat felvételezés időszaka jórészt egybeesett az adóbevallás elkészítésének fő időszakával, ilyenkor ugyanis többen foglalkoznak az adózási kérdésekkel.

Az elemzés során gyakorisági eloszlásokat, keresztábra-elemzést végeztem. Ez utóbbihoz adatátalakítást is kellett végezni.

Keresztábra elemzés a kérdőívben szereplő nominális és ordinális változók közötti összefüggés vizsgálatára alkalmas. A keresztábra-analízis során arra kerestem a választ, hogy két vagy több változó gyakorisági megoszlása között van-e kapcsolat. A változók közötti összefüggések meghatározására leggyakrabban a Pearson-féle Khi-négyzet (X²) statisztikát szokták használni, mely a két változó összefüggésének statisztikai szignifikanciáját méri. A keresztábra-elemzés nullhipotézise az, hogy nincs összefüggés a vizsgált változók között (*Sajtos-Mitev, 2007, p. 139.*). A megfigyelt (tényleges) és az elvárt értéket összevetve, dönthetünk arról, hogy a nullhipotézist elfogadjuk, vagy elvetjük. Ha elvetjük, akkor az azt

jelenti, hogy szignifikáns kapcsolat van a vizsgált változók megoszlásai között. Ha bebizonyosodik, hogy szignifikáns az összefüggés, a kapcsolat erősségét különböző mutatókkal lehet mérni. Nominális skálánál célszerű a Cramer V együtthatót alkalmazni, mert egyrészt könnyen értelmezhető, másrészt bármilyen méretű keresztábránál alkalmazható módszer. Az értéke 0 és 1 között mozog, ahol a 0 azt jelenti, hogy a változók függetlenek egymástól, míg az 1 azt, hogy a változók teljes mértékben függnek egymástól (Kassai, 2012).

1. táblázat: A vizsgálat során alkalmazható módszer elhelyezése

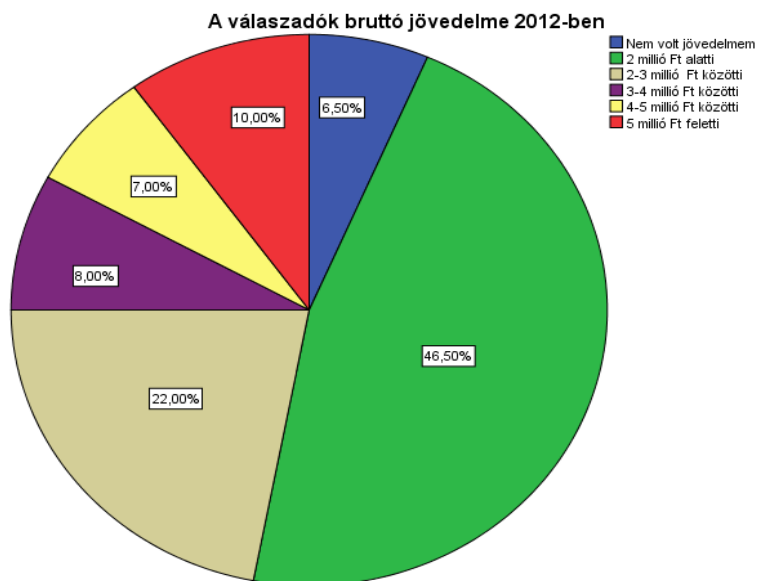
	Nem metrikus független változó	Metrikus független változó
Nem metrikus függő változó	Keresztábra-elemzés	Diszkriminancia-elemzés
Metrikus függő változó	Variancia-elemzés	Korreláció, regresszió-elemzés

Forrás: Sajtos-Mitev (2008) alapján p.139.

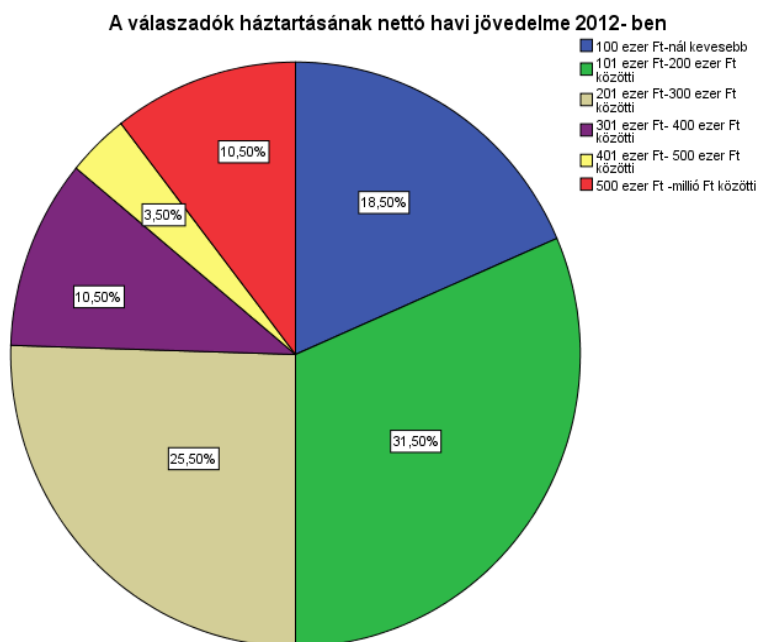
A kutatás eredményei

Az elemzés során, oly módon használtam fel a kapott eredményeket, hogy a felállított hipotézisek valódiságát elemezni tudjam. Az elemzést három részre bontottam. Vizsgáltam egyrészt az adóalanyok személyes jellemzőit (életkor, jövedelem, végzettség, beosztás, gyermekek száma), a megkérdezettek véleményét a jelenlegi személyi jövedelemadózárról, valamint a személyi jövedelemadó ellenőrzéséről és elkerüléséről. Lássuk ezeket részletesen.

A válaszadók közül 121 fő nő és 79 fő férfi volt. A fiatal felnőttek (20 év alatti és 20- 29 év közötti) 50 fővel szerepelnek a mintában, a középkorú felnőttek (30-39 év) a legnépesebb kategória 54 fővel, a középkorú felnőttek másik kategóriája (40-49 év) és az idősebb kategória (50 év feletti) közel azonos arányt képviselt (49 fő és 47 fő). A megkérdezettek túlnyomó többsége, mintegy 97 fő felsőfokú végzettséggel rendelkezik, közel azonos arányban vannak ők az érettségivel (86 fő) rendelkezőkkel és szinte elenyésző azok száma, akik szakiskolát végeztek (17 fő). A kérdőívet kitöltők 30%-a (60 fő) megyeszékhelyen, 39%-a (78 fő) városban, 31%-a (62 fő) falun lakik. A válaszadók 69,5%-a (139 fő) teljes munkaidőben, 7%-a részmunkaidőben dolgozik. A megkérdezettek 16,5%-a (33 fő) vállalkozó, 34%-a (68 fő) kormánytisztviselő, 38 %-a (76 fő) közalkalmazott, 11,5%-a (23 fő) alkalmi munkavállalói státuszban dolgozik. A kormánytisztviselő és a közalkalmazotti besorolás magas arányának az oka, hogy idő- és költségtakarékossági szempontok miatt az önkényes, az elbírálós és a hólabda- mintavételi eljárást alkalmaztam a munkatársaimnál, barátaimnál. Az adóalanyok mintegy 46,5%-a (93 fő) 2 millió Ft alatti, 22%-a (44 fő) 2-3 millió Ft közötti, 7%-a (14 fő) 3-4 millió Ft közötti, 7%-a (14 fő) 4-5 millió Ft közötti és 10%-a (20 fő) 5 millió Ft feletti jövedelemről számolt be a 2012. adóévben.

1. ábra: A válaszadók bruttó jövedelme 2012. adóévben, %
 Forrás: Primer kutatás alapján

2. ábra: A válaszadók háztartásának nettó havi jövedelme 2012. adóévben, %
 Forrás. Primer kutatás alapján

A mintában szereplő megkérdezettek 31, 5%-a (63 fő) 101-200 ezer Ft közötti, 25,5%-a (51 fő) 201-300 ezer Ft közötti nettó havi jövedelemmel rendelkezett.

Arra a kérdésre, hogy mekkora legyen az optimális személyi jövedelemadó kulcs mértéke, amivel javulna az adómorál, a következő válaszokat kaptam. 66 fő gondolja úgy, hogy 10%-os személyi jövedelemadóval már javulna az adózási kedv. Mintegy 40 fő úgy véli, hogy 5%-os legyen a kulcs mértéke a nevezett cél érdekében. A megkérdezettek több mint a fele úgy gondolja, hogy a személyi jövedelemadó kulcs mértéke egy számjegyű legyen, azaz a mérték 1% és 9% között legyen.

A válaszadók közül 110 fő gondolja úgy, hogy magas a jelenlegi 16%-os személyi jövedelemadó kulcs mértéke Magyarországon. Arra a kérdésre, hogy melyik személyi jövedelemadózási módszer az igazságosabb a következőképpen válaszoltak. A megkérdezettek többsége, 141 fő véleménye szerint az egykulcsos adózás méltánytalan, a progresszív személyi jövedelemadózási módszer az igazságosabb módszer.

H1 A magasabb jövedelemmel rendelkezők több gyermeket vállalnak, mert így jobban ki tudják használni az adókedvezményekben rejlő lehetőségeket. Ezzel a kormány azon törekvése sikeres volt, hogy olyan családok vállaljanak több gyermeket, akik megfelelő anyagi háttérrel rendelkeznek.

2. táblázat: Adókedvezmény érvényesítése a családok körében

Válaszok száma (db)	Magas jövedelem	Közepes jövedelem	Alacsony jövedelem	Összesen (fő)
Nincs gyermek	50%	50%	0%	2
Átlagos család	17%	45,5%	37,5%	112
Nagy család	15,7%	43,4%	41%	83
Összesen (fő)	33	88	76	197

Forrás: Primer kutatás alapján

Ezt az előfeltevést varianciaanalízissel szerettem volna alátámasztani. A vizsgálat során a jövedelem volt a független változó, ami egy nem metrikus adat, míg a gyermekek száma volt a függő változó, ami metrikus adat. A varianciaanalízis, mint statisztikai módszer előfeltétele, hogy a vizsgált változók normális eloszlásúak legyenek. A gyermekek száma nem normális eloszlást mutatott, a normalitás tesztelésekor, melyet a Kolmogorov-Smirnov és a Shapiro-Wilk tesztek (*Sajtos – Mitev, 2008 p. 118-119*) alapján ellenőriztem. A tesztek szignifikancia szintje nulla volt, tehát a nullhipotézist nem vethetjük el, ami azt állítja, hogy az adatok eloszlása szignifikánsan különbözik a normál eloszlástól. Ezután próbálkoztam adattranzformációval. A gyermekek számát átkódoltam, a 0 gyermekszám azt jelenti, hogy a családban nincsen gyermek, az egy és két gyermek átlagos család megjelölést kapott, míg a 3 és a 4 gyermekkel rendelkező családokat nagycsaládokként kategorizáltam. Így a metrikus adataimból nem metrikus adatokat kaptam, ami viszont már csak a keresztábra elemzést tette lehetővé.

A válaszadók közül ennél a kérdésénél 3 esetben nem volt válasz, így összesen 197 fő válaszát értékeltem. Az alanyok közül 33 fő (16,8%) vallotta magát magas jövedelműnek, 88 fő (44,7%) gondolja azt, hogy közepes jövedelmi helyzetben él és 76 fő (38,6%) értékeli a jövedelemszintjét alacsonynak. A magas és a közepes jövedelmű családokban fele-fele arányban fordul elő, hogy nincsen gyermek. Az átlagos családméret leggyakrabban a közepes jövedelműeknél (az esetek 45,5%-a) ezután az alacsony jövedelműeknél (37,5%) és legritkábban a magas jövedelműeknél fordul elő (17%). A nagycsalád a közepes jövedelműekre a legjellemzőbb (43,4%) ez követi az alacsony jövedelmű kategória és a magas jövedelműek zárják a sort.

A Pearson-féle Khi-négyzet statisztika szignifikancia szintje 0,668, ez nagyobb, mint a 0,05-ös szint, így a H₀ hipotézist elfogadom, vagyis nincsen kapcsolat a jövedelem és a családnagyság között. Ezt az eredményt mutatja a Cramer-féle V együttható értéke. Azért ezt a mutatót választottam, mert ez nominális skálánál szimmetrikus táblánál alkalmazható bármely táblaméretre. A mutató értéke 0 és 1 közé eshet, ahol a 0 a kapcsolat hiányát, az 1 az erős kapcsolatot jelenti. Esetünkben ez az érték 0,078, ami szintén alátámasztja azt, hogy nincsen kapcsolat a válaszok között.

A kapott eredmények véleményem szerint nem cáfolják meg a kormány törekvésének sikerességét, csupán csak a bevezetés óta eltelt idő volt rövid ahhoz, hogy a háztartások reagáljanak.

H2 A nem szerinti megoszlásban a nők gondolják inkább azt, hogy a jelenlegi 16 százalékos személyi jövedelemadó kulcs mértéke magas Magyarországon

3. táblázat: A nem szerinti megoszlás, személyi jövedelemadó kulcs mértékének nagysága esetén

Válaszok száma (db)	Igen, magas az szja kulcs mértéke	Nem, magas az szja kulcs mértéke	Összesen (fő)
<i>Nő</i>	56,2%	43,8%	121
<i>Férfi</i>	53,2%	46,8%	79
Összesen (fő)	110	90	200

Forrás: Primer kutatás alapján

A táblázatból látható a férfiak és a nők véleményének megoszlása. Összesen 200 fő adott választ erre a kérdésre. Tehát nem volt olyan kérdőív, amely kitöltetlen lett volna ennél a kérdésnél. A nők 56,2%-a (121 fő) tartja magasnak az adókulcsot, míg a férfiak 53,2%-a (79 fő) vélekedik így. Valóban a nők többsége gondolja magasnak a jelenlegi 16 százalékos személyi jövedelemadó kulcsot, de nincsen nagy különbség a férfiak és a nők válaszainak aránya között. Arra a következtetésre jutottam, hogy feltehetőleg a nem csekély mértékben befolyásolja az adókulcsmértékének megítélését.

Ezt támasztja alá a Khi-négyzet próba is. A mutató megfigyelt értéke 0,178, a szignifikancia szintje 0,673, amely meghaladja a választott 0,05-ös szintet. Ez azt jelenti, hogy elfogadhatjuk a nullhipotézist, amely szerint nincs kapcsolat a vizsgált változók között, tehát a szignifikáns eltérés nem kimutatható a válaszadó neme és az adókulcs mértékének megítélése között. Ezt az eredményt mutatja a Cramer-féle V együttható értéke 0,03, amely szinte 0, tehát nincsen kapcsolat a változók között.

H3 A magasabb jövedelműek a progresszív adózást tartják jobbnak és azt preferálják, vagyis átlátják a rendszer lényegét, a tekintetben, hogy a magasabb jövedelműeknek jobban hozzá kell járulni a közteherviseléshez

4. táblázat: A rendszer igazságosságának vizsgálata a jövedelem nagysága körében

Válaszok száma (db)	Progresszív adózás	Egykulcsos adózás	Összesen (fő)
<i>Magas jövedelem</i>	58,8%	41,2%	34
<i>Közepes jövedelem</i>	71,6%	28,4%	88
<i>Alacsony jövedelem</i>	74,4%	25,6%	78
Összesen (fő)	141	59	200

Forrás: Primer kutatás alapján

Megfigyelhető az a tendencia, hogy minél alacsonyabb jövedelem kategóriába tartozik a válaszadó, annál inkább a progresszív adózást támogatja. Az alacsony jövedelműek, akiket bizonyosan nem érint a progresszív adózási rendszer többletterhe, támogatják legnagyobb mértékben ezt. A közepes jövedelműeknek már csak a 71,6%-a tartja igazságosnak. Érdekes, hogy a magas jövedelemkategóriába tartozók többsége (58,8%) ítéli ezt a rendszert helyesnek, holott nagy valószínűséggel őket ez úgy érinti, hogy magasabb személyi jövedelemadót kell fizetniük. Ezek az adatok arra engednek következtetni, hogy a magas

jövedelmük szociális érzékenysége az általános várakozásokhoz képest nagyobb. Az értékek egyértelműen azt mutatják, hogy minél alacsonyabb a válaszadó jövedelme, annál inkább preferálja a progresszív adózást, vagyis támogatja azt a gondolatot, hogy a jobb anyagi helyzetben lévők jobban járuljanak hozzá a közös teherviseléshez. A Khi-négyzet statisztika a két változó közötti kapcsolatot vizsgálja. A Pearson-féle Khi-négyzetet vizsgálva a megfigyelt értéknek 2,838-at kaptunk, a kétoldalú szignifikancia szint 0,242, ami magasabb a 0,05-ös értéknél, így a nullhipotézist elfogadjuk, tehát mondhatjuk, hogy nincs kimutatható kapcsolat a jövedelemszint és választott adózási rendszer között. Ezt az eredményt mutatja a Cramer-féle V együttható értéke 0,119, amely ismét szinte 0, tehát nincsen kapcsolat a változók között.

H4 A férfiak alkalmaznák inkább a szabadságvesztéssel járó drasztikus megoldást, hogy minél kevesebb legyen a személyi jövedelemadó elkerülő magatartás

5. táblázat: A nem szerinti válaszadás, adóelkerülés visszaszorítása körében

Válaszok száma (db)	Adójogi szankció	Büntetőjogi szankció (szabadságvesztés)	Pénzbeli szankció	Elévülés hosszabbítása	Összesen (fő)
Nő	24%	27,3%	38,8%	9,9%	121
Férfi	35,4%	39,2%	20,3%	5,1%	79
Összesen (fő)	57	64	63	16	200

Forrás: Primer kutatás alapján

Az adójogi szankciót összesen 57 fő, a büntetőjogit 64 fő, a pénzbeli szankciót 63 fő és az elévülési idő hosszabbítását mindössze 16 fő támogatta. A válaszadók legnagyobb része a büntetőjogi szankciót tartja a legalkalmasabbnak arra, hogy minél kisebb legyen az adóelkerülő magatartás hazánkban.

Keresztábra elemzésből kiderült, hogy a nők 27,3%-a, míg a férfiak 39,2%-a támogatta a szabadságvesztéssel járó büntetést. A hipotézist alátámasztja a Khi-négyzet értéke is. A megfigyelt érték 10,999 a 0,012 szignifikancia szint mellett, ami kisebb, mint a 0,05-ös tehát a nullhipotézis elvethető, vagyis van kapcsolat a nem és választott büntetés között.

H5 Az idősebbek szerint Magyarországon gyenge az adómorál, az adózási kedv javításra szorul

6. táblázat: Az adómorál megítélésének vizsgálata az életkor függvényében

Válaszok száma (db)	Adómorál nagyon rossz	Rossz	Közepes	Jó	Összesen (fő)
30 év alattiak	22,0%	36,0%	38,0%	4,0%	50
30-50 év közöttiek	13,6%	49,5%	34,0%	2,9%	103
50 év felettiak	17,0%	25,5%	55,3%	2,1%	47
Összesen (fő)	33	81	80	6	200

Forrás: Primer kutatás alapján

A keresztábra elemzésből kiderült, hogy a 30 év alattiak többsége (38%) és az 50 év felettiak többsége (55,3%) tartja közepesnek az adómorált. Az adómorál megítélését a 30-50 év közötti korosztály tartja a legrosszabbnak (49,5%). A Pearson-féle Khi-négyzetet vizsgálva a megfigyelt értéknek 10,398-at kaptunk, a szignifikancia szint 0,109, ami magasabb a 0,05-ös értéknél, így a nullhipotézist elfogadjuk, tehát mondhatjuk, hogy nincs kimutatható kapcsolat az életkor és az adómorál megítélése között.

Az adóellenőrzés számos vitát generál a társadalomban és folyamatosan az érdeklődés középpontjában tartja az Adóhivatal tevékenységét. Az adóelkerüléssel szembeni eredményes fellépés első lépése, az adóelkerülési módszer azonosítása a kockázatelemzés és az adóellenőrzés során, majd a megfelelő hatósági intézkedés alkalmazása. Az egyes EU tagállamokban eltérő jogszabályi rendelkezéseket alkalmaznak az adóelkerülés elleni küzdelemben. A folyamatosan korszerűsödő jogszabályi környezet az elmúlt években már számos eszközt biztosított az Adóhatóság számára az illegális tevékenység, az adóeltitkolások hatékonyabb feltárásához. Magyarországon a feketegazdaság elleni fellépés több összehangolt területen párhuzamosan folyik, mivel a „hagyományos” adóellenőrzéseken kívül e vonatkozásban hatékony eszköznek tekintik az úgynevezett operatív ellenőrzéseket is.,

Kíváncsi voltam arra, hogy a válaszadók véleménye alapján milyen hatása lehet a személyi jövedelemadó ellenőrzésnek. A medián (abszolút középérték) segítségével elemeztem a válaszokat. A legkevésbé értettek azzal egyet, hogy az adóellenőrzésekkel csökkennek a vagyoni különbségek. Semleges véleményük van arról, hogy ennek hatására fehéredik a gazdaság illetve, hogy nőnek az adóbevételek. A válaszadók pozitívumokat és negatívumokat egyaránt látnak az adóellenőrzés szigorításában, 5-ös osztályzatot kapott (azaz egyetértenek azzal), hogy az intézkedések hatására az igazán nagy csalókat úgysem fogják el, ugyanilyen értékelést kapott az a feltételezés, hogy az adófizetés elkerülése érdekében az adófizetők más módon próbálják eltitkolni a jövedelmüket. A válaszadók jelölték meg negatív és pozitív szélsőértékeket egyaránt (minimum és maximum értékek), tehát így nem merül fel az adatok torzulása. A szórás körülbelül 1 értéket vett fel, tehát a vélemények nagymértékben nem oszlottak meg.

Az abszolút középérték mutatót felhasználva újra bizonyosságot nyert az a megállapítás, hogy az adóalanyok többsége szerint az adózási morál rossz ma Magyarországon (*Publicus Research*). A válaszadók jelölték meg negatív és pozitív szélsőértékeket egyaránt (minimum és maximum értékek), tehát így nem merül fel az adatok torzulása.

Konklúzió

Az elemzésből kiderül, hogy a jövedelem és a családi adókedvezmény nem döntő szempont abban, hogy a háztartások hány gyermeket vállalnak. Ebből azonban nem következtethetünk arra, hogy a kormány hatástalan családpolitikát folytatna, csupán arra, hogy a bevezetés óta eltelt rövid idő lehet annak az oka, hogy a gyermekvállalási kedv nem mutat jelentős növekedést. Összességében 2012-ben 2251-gyel több gyermek jött a világra, mint egy évvel korábban (*KSH, 2013*).

Kutatásom során arra is fény derült, hogy jövedelemtől függetlenül a válaszadók többsége a progresszív adózási rendszert tartja igazságosabbnak. Ebből tehát arra következtetünk, hogy a progresszív adózás társadalmi elfogadottsága nagyobb, mint az egykulcsos adózásé. Dilemma: A családi adókedvezmény a magasabb jövedelemmel rendelkező minimum 3 gyermeket nevelő családokat hozza a legkedvezőbb anyagi helyzetbe, hiszen olyan családokban kívánatos a gyermekek számának növelése, ahol megfelelő anyagi körülmények biztosítva vannak. A progresszív adózás viszont éppen ezeket a háztartásokat érintené hátrányosan. Ahhoz, hogy a 3 gyermek után járó családi adókedvezményt a családok igénybe tudják venni, legalább 618.750 Ft havi bruttó jövedelemnek kell lennie. Tehát eddig a jövedelemig mindegy, hogy a háztartások progresszíven vagy egykulcsosan adóznak, mivel az adóalap ekkora jövedelemnél nulla. Javasolom, hogy az e jövedelem szint felett a személyi jövedelemadó kulcs mértéke nagyobb legyen, de megtartva a családi adókedvezmény teljes lehetőségét. Jövőbeni kutatásom célja lenne ennek a javaslatnak a számszerűsítése az ECOS-TAX mikroszimulációs modell segítségével.

Primer kutatásomhoz kapcsolódó elemzésem szerint a megkérdezettek a büntető jogi (szabadságvesztés) és a pénzbeli szankciók lehetőségeit tartják a leginkább alkalmasnak az

adóelkerülés visszaszorítása érdekében. Jogi lehetőségét a politikai akarat és a társadalmi elvárás együttes jelensége adhatná.

A kérdőíves felmérés alapján megállapítottam, hogy a 30-50 éves korosztály tartja a legrosszabbnak az adómorált. Véleményem szerint ez az aktív korcsoport van a legjobban tisztában azzal, hogy milyen is az adófizetési fegyelem.

Az adócsökkentés jól hangzik, csak hogy a kormányok általában az átlagos adóterhelés csökkentésével számolnak, ezt kommunikálják a társadalomnak. Az átlag azonban félrevezető lehet, eltakarja a különbségeket, azt, hogy kik lesznek az adócsökkentés, vagy az egykulcsos adórendszer kedvezményezettjei. Magyarország úgy vezette be az egykulcsos adórendszert, hogy az alacsony jövedelműek terhei jelentősen nőttek az adójóváírás eltörlése, valamint a nyugdíj-, illetve az egészségbiztosítási járulék emelése miatt (*Pénzcentrum, 2012*). Az egykulcsos adórendszer kritikusai szerint az egykulcsos adó a gazdagoknak kedvez a szegények rovására és ezzel tovább erősíti a nyolcvanas évek óta már mindenütt megfigyelhető növekvő jövedelemegyenlőtlenségek tendenciáját (*Nagy, 2012*). Az adózási rendszerek megítélésekor nem elég a jövedelmet vizsgálni, hozzá kell venni a társadalombiztosítási terheket is.

Rácz Margit, az Magyar Tudományos Akadémia Világgazdasági Kutatóintézetének tudományos főmunkatársa szerint az, hogy a Kelet-Közép-Európában bevezetett egykulcsos adórendszerek milyen hatással voltak a gazdaság fejlődésére, mindig attól függött, mikor vezették be őket. A szakértő véleménye szerint olyan helyzetben, amikor nagyon rosszak a növekedési mutatók, illetve a kilátások, az egykulcsos adórendszernek nincs gazdaságot gerjesztő hatása azon keresztül, hogy egyes rétegeknek megnő a jövedelmük (*Rácz, 2011*). A fejlett gazdaságú, erőteljes demokratikus hagyományokkal rendelkező országok (Egyesült Királyság, USA, Dánia, Németország) szakértői tagadják az egykulcsos adórendszer egyszerűsítő jellegét, jótékony hatásait a személyi jövedelemadó tekintetében, sőt jelzik a sávós progresszió elhagyása esetén kimutatható társadalmi feszültséget (*Murphy, 2013*). Magyar szempontból csupán az a kérdés, hogy hova soroljuk magunkat adózási kultúra tekintetében.

Az adórendszer átalakítása csak akkor lesz sikeres, ha az a mindkét oldalon álló gazdasági szereplők elvárásait, igényeit figyelembe veszi, hiszen egy adórendszer akkor igazán jó Smith megfogalmazása alapján, ha az növeli a gazdasági teljesítményt, csökkenti az adózással járó adminisztratív terheket és az adócsalást ugyanakkor megfelel a kormány által meghatározott társadalmi igazságossági kritériumoknak is. (*Cullis – Jones, 2004*)

Köszönetnyilvánítás

„A kutatás a TÁMOP 4.2.4. A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.”

Irodalom

1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról

Adóvilág (2012): *Számlázunk és védünk*, <http://www.kompkonzult.hu/adovilag/szamlazunk-es-vedunk>, Letöltve: 2013. október 19.

APEH, *Belső intranet*

Cullis, J. – Jones, P. (2004): *Közpénzügyek és közösségi döntések*, Budapest, Aula Kiadó p. 386.

Kassai, Zs. (2012): *A LEADER program mint helyi partnerség kérdései Magyarországon* (Doktori disszertáció), http://szie.hu/file/tti/archivum/Kassai_Zsuzsanna_ertekezes.pdf, Letöltve: 2013. október 18.

- Keen, M. et al (2006): The Flat tax (es): Principle and Evidence, *IMF Working Papers*, 6. évfolyam, 218. szám, Letöltve: 2013. október 19., DOI: [10.5089/9781451864786.001](https://doi.org/10.5089/9781451864786.001)
- Központi Statisztikai Hivatal (2013): *A KSH jelenti, Gazdaság és Társadalom 2012.*, <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/jel/jel1212.pdf>, Letöltve: 2013. június 5.
- Magyarország Alaptörvénye*
- Murphy, R. (2013): *Flat taxes aren't simple and not are they fair*, Tax Research UK, <http://www.taxresearch.org.uk/Blog/2013/07/03/flat-taxes-arent-simple-and-nor-are-they-fair-theyre-actually-all-about-slashing-the-role-of-government>, Letöltve: 2013. október 19.
- Nagy, Zs. (2012): *Az egykulcsos adó: mi lehet a régiós örület mögött?*, <http://privatbankar.hu/ado/egykulcsos-ado-mi-lehet-a-regios-orulet-mogott-247425>, Letöltve: 2013. október 18.
- Pénzcentrum (2012): *Így keresnek 5-10 milliót pluszmunka nélkül magyarok tízezrei*, http://www.penzcentrum.hu/adozas/igy_keresnek_5-10_milliot_pluszmunka_nelkul_magyarok_tizezrei.1034327.html, Letöltve: 2013. október 18.
- Publicus Research: *Adómegkerülés és őszinteség* (Blog Post), <http://www.publicus.hu/blog/adotudatosag/>, Letöltve: 2013. október 19.
- Rácz, M.: *Nem mindig segít az egykulcsos adózás*, http://www.hirado.hu/Hirek/2011/09/22/11/Szakerto_nem_mindig_segit_az_egykulcsos_adozas.aspx, Letöltve: 2013. október 19.
- Sajtos, L. – Mitev, A. (2007): *SPSS Kutatási és adatelemzési kézikönyv*, Budapest, Alinea Kiadó.